

trucix en el català general (*tocar a morts*, i no pas «tocar de mort» com escriu aquell dicc.).

En lloc de *a la fi* es troba a l'Edat Mitjana sovint *a la perfi*, que aparentment contindria la preposició *per*: «tenir preses en tàvega lonc temps, e, si mester és, penyar lurs cors, *a la perfi*», *Usatges* (NCL., 104); «*a la perfi*, tots havem a morir», *Filla de Contasti* (NCL. XLVIII, 63); «lo Diable --- pensà que él ga<r>-reçaria aytant con él pogués ab sel Senyor qui gitat l'avia de son sarvêy, mas él no viu pas laugerament con él ho pogués fer; *a la perfi* sí s'acostà a la mulera de Adam e --- la féu caure en pacat mortal», Reixac (*Questa*, 83.19), traduït *a la parfin* de l'original francès.

I és que realment no és una preposició el que s'hi afegeix sinó un prefix, que en francès antic té ús molt ampli per indicar accions perfectament acomplertes (*parachever*, *parvenir*, *parsemer*, *parjournalir*), i amb tal caràcter formava part de diverses locucions adverbials comparables: *a la parclose*, *a la parestrosse*, *au par(d)estroit*, *au parsomer* o *a la parsome*, i en aquest cas particular, aquest fenomen morfològic, que ja venia del romànic primitiu, apareix també en it. *alla perfine*, oc. ant. *a la perfin* (veg. l'estudi d'Ebeling, *ASNSL* CXXVII, 177-80).

Un altre sinònim del mateix valor, molt propi aquest del català antic, és *a la final*, que trobem en textos del S. xv (cita de *Collacions* i d'I. de Villena en *AlcM*) i ja algun cop en Eiximenis: «e per contrari uns hòmens dolents --- encara que per tots temps sien vists avançar --- emperò ells, *a la final*, en lur vida e vellesa o aprés mort ---» (*Doctr. Comp.*, *CoDoACA* XIII, 317.13); i en JRoig (*Spill*): «mostins e perros, / qui per los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / *a la final*» (dita de pastors aragonesos o xurros); i crec que encara ho diuen així a València (en un escrit de J. G. M., 1951) i és vulgar en el castellà de l'Argentina, *DCEC*, n. 1.

De fi en fi 'de tot en tot, enterament': «sapiats que alguns vicis són que, *de fi en fi*, tota vegada, per la frevolesa humanal, no-s poden squivar», Eiximenis (*Do. Comp.*, ib., 319.19); i ja en Cerverí de Girona: «que si Eva no fos / sens fam, gay e joyós / foren *de fi en fi*» (*Maldit*, v. 271).

DERIV.: *Final* adj. [1330]; «yo-ls daré tantes batilles e tan sovint: o ells exiran de tot lo Imperi o faran pau *final*», JoMartorell (Ag. II, 117); substantivació femenina és el que implica la locució *a la final* (des d'Eiximenis, supra), Belv. i Lab. (1839) ho posen també substantivat però de gènere femení, mentre que després s'ha generalitzat en aquest ús el masculí (Pons i Mass., *AlcM*); *finalitzar* [-isar, Belv., Lab.]; *finalitat*; *finalista*; *finalment* [Llull; StVicentF, *Serm.* II, 269.31].

Finir [fenir, segon quart S. XI], del ll. FĪNĪRE id., més sovint com a tr. antigament: «iamdictus Andreas no *fenesca* iamdicta *abadia* ante quam recuperet eam», doc. de Besalú, d'entre 1021 i 1052 (RLR III, 275); també com a terme de dret, en el sentit de 'posar fi a un litigi' i alhora com a 'renunciar a un dret' en un

doc. de Guissona de 1036-79 («episcopo *feneschat* ad R. Gonball ipso termine et emendet ipso malo», PPUjol, *Docs. Vg. Urg.* I-4) i en un del Pall. Jussà de 1117: «per --- malas que ad illo fecit, emendat --- parte de Galiner, et *fenex-la-li* Pelet, ch' él no la li rancur --- et ke la faciat *finire* a ssuos fratres --- et per hoc totum ke dona Pelet ad illo comite, *fenex-li* comite suas rancuras» (*Liber Feudorum* I, p. 102); «en plorant e devotament l'abadesa *feni* ses paraules, e la dona féu moltes de gràcies a l'abadesa ---», Llull (*Blanq.*, NCL. I, 180.21); «la senyora infanta --- en la dita ciutat de Saragossa --- axí *feni* sos dies al servei de Déu axí con a ell plac ordonar», Muntaner (S 291, Casac. VIII, 51.19); i ja també com a intr.: «la vida contemplativa jamés *feneix*», StVicentF (*Quar.*, 52.100); el vocalisme llatí ĩ-ĩ apareix dissimilat en *e-i* en l'inf., etc. (i per analogia en les altres formes del verb), amb caràcter general fins molt al final de l'Edat Mitjana (car aquesta és encara la forma de JoMartorell, etc.), si bé ja comença algun autor més cultista a restablir la *i* llatina (BMetge, etc); però encara Busa-N. vacil·lava.⁵

Modernament ha desaparegut de la llengua corrent, fora d'alguna comarca extrema, on justament encara sona amb *e*: a l'Alt Pallars el meu informant de Llessui en acabar de descriure el terme, enumerant una grossa tirallonga de noms, digué «*a fenit*» (1959). Resta usual el mot com a terme poètic o del llenguatge elevat, pronunciat llavors amb *i*, i fins es troba, rarament en prosa, amb força emfàtica: «Quan lo Ferrer de les Monges entrà en son carrer, lo crepúscul havia ben *finit*», NOLLER (*Croquis al N.*, 118). També en alguna tècnica: el meu avi tenia per ofici «*finir* pianos», les peces del quals, enviaven de fora bo i fabricades, i ell havia d'acoblir-les i afinar-los. Vulgarment conlós amb *definir*: «Què ha passat? Les fades / ens hauran traït? / ¿O aquí, soterrades, / hauran *definir*?» (JRuyra, *El País del Pler*; més tard penedint-se'n ho canvià, en «sos jorns han *finiús*», O. C., 966a).

Finit; *finida*, -ment; *finició*. *Finalitat*. *Finitim*. *Infinítim* [Llull, de vegades *infenit* abans];⁶ *infinidament* [DTo.] o -itament; *infinítat* [enfénit, S. XIV];⁷ *infinítat*; *infinítim* [Llacav.]; *infinient*; *infinítèsim* [1868, SLitCosta], *infinítesimal* [Lab. 1840], *infinítèsima* f. [id.]. *Infinítud*.

Finar [S. XIV], derivat postnominal de *fi*, creació comuna amb el cast. i l'oc. antic (no estranya a l'it. i fr. antics), que ja trobem en Muntaner («hac *finat* son preic») sobretot com a tr. o bé com a intr. amb referència a la vida i la mort o altres coses transcendents, però també amb alguns altres usos intr., que ja veiem en el S. XIV en Reixac: «Galeàs, --- més à de 20 anys que deïan bé que les aventuras del raialme de Longras no *finarian* entró que vós fósats vengut», «con lo cavaler fo --- muntat al caval de Lansalot --- jurà --- q'él no *finerà* avant --- q'él sàpia nove<l>las del Sant Grasal» (29.27, 46.10); usos més típics són: «car si ela vehia al Duc de Macedònia o lo loc hon morí son fill, ella de dolor *finaria* los seus darrers dies», «lo jorn que *finaré* los meus darrers dies no sentiré major dolor de la que ara sentt», JoMartorell (Ag.